

REALIST

THE REALIST - 1908

Published by the Realist Club, 1908

Published by the Realist Club, 1908

Published by the Realist Club, 1908

Kaas: OLEV MIKIVER

SISU:

- I. LAABAN — Kuu.
O. PAJU — K. E. Sööt 75-aastane.
O. AST — Kõrgrahnuudel.
I. LAABAN — Isamaa.
R. REMMELGAS — Kunsti olemus.
J. RIIV — Luuletaja hing.
I. LAABAN — Meander.
G. KUKK — Kuningas Lumi.
K. RIITSALU — Kino vaimsete väärtuste kandjana.
O. STEINBERG — Ühe koomilise tragöödia uuslavastus.
N.N. — Toimetuse päevamärkmeid.
R. REMMELGAS — Muljeid koolipeolt.
R. REMMELGAS, K. RIITSALU — Karrikatuure.
O. MIKIVER — Linoollõiked.

PÄÄTOIMETAJA: Orvo Ast.

TOIMETUS: R. Remmelgas, O. Steinberg, O. Paju, I. Laaban.

VÄLJAANDJA: Tallinna II Gümnaasiumi Kirjandusring.

VASTUTAV TOIMETAJA: mag. August-Voldemar Kõrv.

REALIST

IV AASTA

NR. 7

Riigiraamatkoda DETSEMBER

1937.

No. 3000... X 5/3767

ILMAR LAABAN

Kuu

*Sirp veriroostes. Veenus
varjutet laibastunud läikest.
Laik tähekirja veerul,
riive kirkaima päitses.*

*Sirp mandund metallist
tühjuse nüristund kaevus.
Sirp meres upub hallis
kandes tähtede laevu.*

*Sus riste huku musti kiirte,
kant sinust surmade kvintes-
sents.
Valge ja pöördkülje piirdelt
tühjalt liuglevais kvindes*

*laul helitu, kord olnu kaja...
Elavast lõugat kord
kehast — sa, häving ja surm.
Tõukusid õhe kord,
püsiks et maa — ema hurm.
Kuu, rändur, elu kordse kaja.*

Karl Eduard Sööt 75 aastane

Karl Eduard Sööt, meie tunnustatu-
maid poeete, pühitseb 27. detsembril
oma 75ndat sünnipäeva.

Söödi kirjanduslik tegevus algas
värsikatsesega „Eesti Postimehes“ 1861. a.
Nii tema üksikuis tolleaegseis luuletus-
sis kui ka esimestes luuletuskogudes
kajastub peamiselt kaks motiivi. Need
on armastus ja isamaa.

See ajajärk, kui algas Söödi kirjan-
duslik tegevus, oli kaunis elujõuetu.
Peaaegu kõik tolleaegsed laulikud lau-
lavad ainult isamaast ja armastatud
neiu. Selgesti eraldub nende luulest
võlts paatos. Säärasteis luuletusist
kubisesid kõik ajakirjad ja ajalehed,
kõnelemata veel neist, mis ilmusid raa-
matuina.

Ei ole siis mingi ime, et see ajajärk
on vajutanud oma pitsati ka vanameist-
ri töödele.

Tema esimesed luuletuskogud „Vae-
nulistele vendadele“, „Aasa õied“ I ja
II ja „Rõõm ja mure“ näivad olema
kirjutatud ühe šablooni järgi. Olgugi
et Söödi isiksus tugevasti erineb selle
aja vaateist, on need luuletuskogud kõi-
ge vähem väärtuslikud tema loomin-
gus.

Harilik šabloon, mille järele need
laulud kirjutati, oli järgmine. Esimeses
salmis kirjeldati mõnd sündmust, teises
arendati seda mõtet ja kolmandas siis
paljastati õige aine — isamaa või armas-
tatud neiu.

Need luuletused ei sündinud mitte
mingi sisemise tõukejõu sunnil. Ei —
neid kirjutati peamiselt protestiks
venestamise vastu, või nagu laulikud
ise tähendavad — rahvusliku vaimu
äratamiseks.

Söödi loomingu väärtus tõusis iga
aastaga. Tema järgnevad kogud „Saa-
tus“ ja „Mälestused ja lootused“ eri-
nevad juba tublisti oma eelkäijast, Söö-
di isik tõrjub nendes kõrvale väärmõt-

ted, ja loob uue voolu tolleaegsesse kir-
jandusse.

Ta ei püüa mitte vaimustada rah-
vast nii, nagu seda tegid mõned teised
kaasaegsed poeedid. Sööt ei püüa
ergutada rahvast tulevikupiltide esile-
toomisega. Ta piirdub ainult olukorra
vaatlemise ja kirjeldamisega, milles
kajastub mingi eriline nukker põhitoon.
Luuletused, mis ilmusid Söödilt ses aja-
järgus, olid oma sisult kõige vastuvõet-
tavamad sellele ajale. Nad äratasid rah-
va seas tegevusiha, tõukasid kõrvale
võltspaatose ja olid oma lihtsuses aru-
saadavad kõigile.

Päale eelpoolmainitud kogude ilmu-
mist vaikis Sööt kaua.

Sajanditevahetusele järgnesid sega-
sed ajad. Noorus ja jõud tõukasid oma
teelt kõik, mis ei olnud nende arvates
kohane või sobiv.

Söödi luuletusis arvati olevat liialt
vähedünaamikat. Revolutsiooni lauli-
kud ei otsinud enam teed rahva hinge.
Nende sihiks oli ainult luua silmapil-
gulist vaimustust, mille taga peitus tüh-
jus. Sööt ei suutnud kohaneda nende
vaadetega. See vaimustus oli talle võõ-
ras. Võibolla oligi see üheks põhju-
seks, miks vaikis ta neil aastail.

Segaduste ajad ei kestnud kaua. Va-
badussõda viis võidule, mida olid en-
nustanud lüüririkud. Revolutsiooniea-
sed laulikud vaikisid. Nüüd, kus oli
saavutatud igatsetud eesmärk, ei vaja-
tud neid enam. Rahunenud meeled said
aru tühjusest, mis peitus hiilgavate
sõnade taga.

Nüüd võis Sööt uuesti asuda tööle.
Tema luuletuskogu „Kodu“, mis ilmus
1921. a., mõjus rahustavalt inimestesse.
Selles kogus leiame luuletusi, mida
võiks nimetada ideaalseiks. Nendes on
ta ühendanud isiku mailmaga, milleni
kahjuks küll ainult vähesed eesti lüüri-
kud on jõudnud. Nendes luuletustes

leidub mõtteid rahulikust elust ja lootsi paremale tulevikule. Rütm on muutunud vahelduvaks ja isegi endiste kulunud riimide asemele on astunud uued paremad.

Söödi loomingus tuleb eriti hinnata seda, et ta kunagi ei ole rahuldanud saavutatuga. Ta on suutnud kohaneda aja jooksul uute vaadetega, mille tõttu tema luuletused ei kannu kunagi mineviku jälgi. Olgugi et Sööt ei ole enam päälle „Kodu“ ilmumist avaldanud üh-

tegi luuletuskogu, võime ta üksikuistki luuletusist taibata, et Sööt on praegugi veel säilitanud taseme, milleni ta jõudis 1921. a.

Kirjanik võib oma 75. eluaasta lõpul tagasi vaadata loomingule, milleni meie kirjanikkudest on jõudnud ainult vähesed. Loodame, et juubilar ei raheldu veelgi saavutatuga, vaid jätkab oma tööd, näidates, et meil on tegemist luuletajaga, kelle arenemisele aastatekoorem on tulnud ainult kasuks.

O. MIKIVER:

Söit päikeses.

Kõrgrahnudel

i olnud veel kesk-
öõgi, kui nad asu-
sid teele. Kuid tol-
leks viimaseks, ras-
keimaks pingutu-
seks olid nad vali-
nud täiskuuga öö,
et oleks veidigi ker-
gem leida teed sel-
lel kaelamurdval
rännakul kaljude,
järsulõikeliste kuristike ja peaaegu
võimatuina tunduvate kallakute vahel.

Ja päikesetõusuks pidid nad jõudma
üles. Üles tippu tolele tohutule, siiani
veel metsikuks ja trotsivaks jäänud
mäe-massiivile. Raske võitlus ootas
neid, — nad teadsid seda. Aga see
polnud ka nende esimene kalju.

Imelik hiiglane oli see, kellele nad
olid paisanud oma väljakutse. Vaba
oli ta ja naeris põlastavalt kõikide
üle. Paljude mägederonijate lem-
mikuks oli ta saanud oma suurepärase
kujuga, kuid ta vihkas neid ronijaid.
Hommikupäikese esimestes kiirtes si-
rutus ja siluett nende tippude suhtes
himuraks muutunud silmile kondise,
ähvardava rusikana. Ja keskpäeval ei
ilmunud ta üldse nähtavale, tõmbus
vaid valgeisse jahutavasse pilve-
tombukesisse. Aga hilisõhtusi romanti-
kuid armastas: neile näis ta tumepu-
nase tundmatut stiili kriitlossina.

See polnud luksushotell, kust nad
teele läksid, ei, — oli vaid madal
palkhurtsik, täidetud napilt-napilt
heinte ja mõningate koredade vaipa-
dega. Seinad ja katus päikesest söes-
tunud, palkide vahed rohkest vihmast
ja kastest kõdunenud. Nüüd eemaldusid
nad iga sammuga sellest viima-
sest inimasu tähisest, mis jäi nende
alla mäekurusse kui väike lõmitav
loomake, üha vähenedes, üha rohkem
kadudes kaljude langetatud varjudes-
se.

Kahekesi olid nad. Mees käis ees,
jälgides hoolega looduslikku rada,
mille aastate jooksul olid uuristanud
lõpmatud veehulgad ja mida tasanda-
nud nood vähesed elusolevused, kes
kunagi sattunud sinna. Vahetevahel
ta kompas oma kepiga eelolevat pin-
da, vahetevahel valgustas taskulam-
biga kaljumügerikke või hüüdis mõne
lühikese, asjaliku sõna oma kaasla-
sele. Naine käis mõned sammud taga-
pool, pidas silmas eesliikuvat meest ja
vilunud mägederonija instinkti ning
osavusega hoidus kaldumast tolligi
kõrvale kord ära proovitud rajalt.

Tõus oli järsk, äärmiselt raske lah-
tiste ja veerevate kivide tõttu. Kuigi
käidi suure ettevaatusega, juhtus siis-
ki, et mõni arvutuist kividest pääses
lahti raske rautatud saapa all ja alus-
tas kolinal hüplevat lendu alla süga-
vikku. Iga kord, kui suur robin kivide
vahel teatas ühe sarnase veerema
hakkamisest, pöördus mees, asetaskäed toruks suu ette ja laskis alla orgu
veniva, murtud häälega karje. Ja sa-
mas jätkus teekond, — vaikiv, märga-
tav vaid raudotsaga keppide kõlksu-
dest vastu kivipõhja ja raskete saa-
baste kobinast.

Tee oli imelikult tujukas. Et võita
suuremat kõrgust ja ületada püstloo-
dis kaljuseina, langes ta vahel küm-
neid meetreid, kuni kuskil hakkas vin-
gerdama üles piki kaljupraga. Vahel
viis ta sadu meetreid läbi järsu kal-
laku, mille laia sileda lindina uurista-
nud sügavusse kevadine lumegletšer.
Ja seda mööda ei läinud ta mitte ve-
siloodis, oli vaid vaevaltmärgatava-
teks jooneks tol kaldpinnal. Niisugusel
teel tuli liikuda väga aeglaselt, lon-
kamisi, surudes keppi vana gletšeri-
põhja pehmesse mulda ja toetudes as-
tumisel jalaga serviti kepile.

Kord sellisel rajal libastus mees.
Nirisevast lumeveest pehmeks muutu-
nud muld ei kannatanud välja talle

toetatud raskust ja maassesuritud kepp pääses hooga välja oma august, vabastades kallaku libisejale. Kiire liigutusega heitis mees enda kõhuli ja surus sõrmed lahtisse mulda. Siiski hakkas ta aeglase libisema. Muld ta all muutus libedaks poriks ega pakkunud enam toetuspunkti. Naine oli jäänud seisma kivistisena. Ta teadis, et oli võimatu pakkuda abi heitlejale. Mees libises; poole meetrit... meetri. Kuid suutis ületada kriisimomendi ning jäi pidama. Kuuvalgus näitas ta kahvatust, kui ta pöördus naisele julgustavaks naeratuseks. Kui nad lõpuks jõudsid esimeste kivideni, vaadati kor-raks tagasi. Ühtegi kuristikku polnud all. Kuid jubeda vao lõpp veeres nägematusse.

Vahel istuti, kui oli ees mõni suurem raskus. Puhati ja koguti jõudu ikka enne ränka tööd, mitte kunagi pärast. Tunti hästi lihaste ülesütlemist istumisel kohe pääle tugevat pingutust. Ja närve pingutaval kohal oli vajalik ka füüsiline värskus.

Mitmeid tunde rännati nii sel ka oma tujukusega šablooniliseks muutuval teel. Kepid kõlksusid, peatusil helendas sigaretiots. Aeg-ajalt kandus veniv, murtud karje teed mööda alla. Oli juba natuke valgem ja varasemad tähed kustusid, kui tuli muutus nende teekonda. Rada lõppes järsu kalju all, mis laia kroonina piiras tervet mäetippu. Sääli lamas ka esimene suur, krobeline ja nähtamatust tolmust mustunud lumelapp. Kalju tõusis järsu seinana, kuid ta oli nukiline ja kandis ronitavuse pitsatit. See oli nende tee raskeim osa. Astmed, millele toetudes võis pääseda üles, olid mehekõrgused ja all, — sääli oli lõheline kuristik. See osa vallutati täieliku koostöö abil. Mees tõmbas ennast üles käte jõul ja naine juhatas talle, kuhu asetada toetuseks jalg. Ja kui mees oli jõudnud järgmisele astmele, ulatas ta kepiotsa kaaslasele, kes nõrgemana poleks suutnud tõmmata ennast üles sügaviku kohal.

Ülemises osas, eriti järsul ja väheste toetumisvõimalustega kohal mõõdusid

nad kirjast, mis raiutud kivisse. See oli üks nimi, ja selle all — rist. Muudugi. Nad polnud kunagi arvanud, et nad oleksid esimesed tol tipul. Juba teekonna alul teadsid nad täpselt, kui palju läks igal aastal säält üles inimesi... ja ka seda, kui palju neid tuli tagasi alla. Eelmisel õhtulgi, kui nad punetavas päikesevalguses seisid madala hurtsiku kõrval ja vaatasid teistele tippudele, nägid nad all lookleval teel tõusmas inimkaravani, kuueliikmelist vist. Kuid need ei tundnud mägederonimist. Nad tulid küll kiiresti ja vajaliku ettevaatlikusega, kuid tulid lärmiga ja halval ajal. Need olid inimesed, kes ei osanud hinnata külma täiskuulvalgust enne suurt võitu, teekonna viimasel osal, ja oma jalgade ees tõusvat päikeseketast. Ja seesugused arvukaliikmelised karavanid, — need olidki need, kes jätsid nimesid kaljuseintele.

Viimaks võisid nad uhke rahuldusega tõmmata hinge üleval rahnude piiril, väsinutena, kuid täis elamusterikast rõõmu ja värsket julgust. Ei peetud enam pikka puhkust, vaid liiguti kohe edasi, ruttamisi, mäe tipule vastu naerdes. Neid oli haaranud kärsitus, mis langeb kõikematva laviinina igale mägederonijale, kes on jõudnud kägakatsutavasse kaugusse oma ihaldatud tipust.

Kuid veel oli ees teed. Pool tundi tõusu ligikaudu. Nüüd oli see aga kerge, nauditav rada. Viis üle suurte, pehmete lumelappide, mööda imelismaist kivikujudest. Nad sõlmlesid sammaste, tornide ja lumes püherduvate kiviloomade rägastikus. Mõnel pool tuli suurima ettevaatusega ületada lõhenenud kiviväljakest, mõnel nukil leidis isegi veel kõrbenud, pulsunud rohtu. Ja katkestamatu järjekindlusega liginesid nad sihile.

Pingutuste lõpp tuli järsku. Paari terava keeruga ümber tipu tõstis tee nad sellele: otse matemaatilist kõrguspunkti tähistava kivikünka alla. Nõel-teravaiks jääkristalleks muutunud lumest tõusis too rünnas, oli langenud kaheks ning mõranenud. Üks kahest

kivist oli ajahambast muudetud stala-kiitsamba kujuliseks nõelaks, kuna teine, kõrgem, oli vaid jäänud ümmarguste nurkadega kuubiks.

Selle kuubi olidki nad valinud oma pingutuste kroonijaks. Kohenduti veidi. Seljakotid jäid lumele, kepid nende juurde püsti. Ja paari kiire liigutusega tõmbasid nad end kahekslangenud kivi vahelt üles.

Siis seisid nad sääl. Viimaks. Seisid mitmetuhande meetri kõrgusel üle merepinna, — kõrgemal teistest ümberkaudsetest tippudest, kõrgemal igapäevaseist mõtteist ja püüdmisist; seisid jahedas hommikhalluses, ootavana algavat päikesetõusu eelmängu.

Taevas nende kohal oli lõõnud helendama. Ühe järsu, üksiku kaljuhamba kohal läikis veel aotäht, teised kõik olid juba kustunud. Nende ümber laius — kaos. Ei olnud mingit udu, kuid nii kaugele, kui nad ulatusid vaadata, polnud näha muud kui halli kosmilist massi, millest kerkis esile vaid kaks lähemat tippu. Mäemassiivid nende tippude all sulasid lootusetult kaosesse. Nad võisid vaid aimata endi all samasuguseid ürgseid lõhenevad rahne, võisid kaose tihedaimas kohas kujutella madala torgu ja pikerugust mägestikujärve, võisid ühest kui teisest ähmasest kogust joonistada välja mõnd varem vallutatud tippu.

Mõningaid siluette leidis hommikkaares. Need olid lõigatud osava, kuid hullumeelsest mõistusest juhitud käega. Nad olid sakilised, küllakil, reeglipäratud ja proportsioonideta. Kõrgemad ribad silmapiiril näisid olema välja töötatud tumesinisest terasplekist, lähemad — läbipaistvamast materjalist, heledamad. Mõned tuhmklaasist lõiked olid poetunud järjest kasvava valgusega otse nende jalgade ette.

Aotähtki oli pikkamisi hääbunud. Kaugeima silueti taga suurenes üha valgus, muutudes kiirgavalt heledaks laiguks. Silueti kõrgeim nukk kaotas oma teravuse, siis kahemõõdulisuse ja lõpuks hakkas helendama kui kuum

raud. Ning korraga paiskus taevasse päikest ennustav roheline sammak.

Hinge pidades nautisid mees ja naine seda vaadet. Käsikäes seisid nad sääl. Ja kui päikese esimene kiir murdis endale tee kaosesse, siis — põsk põsel.

Siis algas imeline värvide mäng. Igilumised harjad taamal löid roosakalt helendama, mitmesugused varjud tormasid pää kaotanutena läbi kaose, peatudes hetkeks nende tipul ja kadudes jälle järgmisele. Kollased kiired tungisid vihkudena halli hommikusse, pörkasid kaljudele, murdusid tippudel laialikanduvaks valguseks. Tekkis kummalisi udukogusid, imelikemaid varje. Kõikjal kerkis üha sulavast kaosest uusi kontuure ja uusi perspektiive, mis muutusid fantastilist pilti veelgi ebareaalsemaks ja segaminipaisatumaks. Ainult nende mäe taga asuv madalma a püsis endiselt kaoses. See magas veel. Oli ehk tajutav kitsas helendav niit kuskil all, kuid sellegi võis viirastusena manada esile virvendusist hellaks muutunud silm.

Päike soendas. Ka senised külma-toonilised mägede värvid omandasid sooje varjundeid. Kus enne oli olnud hall lumelapp, sääl kiirgas nüüd silmipimestavalt, kus enne oli sirutunud morn must kalju, asetes nüüd pruunes varjes kivi, kummaline oma vormides või — äretult lihtne. Ja mäejalgade metsa hallikast sinast oli saanud sinakas roheline. Aga need olid ikka mägedevärvid: külmadeks jäid nad siiski. Jäi külmaks ka tugev läänetuul, mis madalmail nii leebe ja hellitlev.

Kiiresti selgines fantastiline pilt. Kuid kulus siiski veel mõni pooltund, mõni pikk, võrratu pooltund, enne kui kõik oli päikeses alasti, — ületamatu oma vormides, aga kaotanud poolkatmatu oleku ärritavuse. Madalma a oli aegamisi kerkinud nähtavale, järv ja linnake näisid maakaardilt võetutena. Mäemoodustised olid küllalt selged õigeks visandiks.

Too tipp, millel seisis kaks, omas palju helendust, haarates endale teiste väiksemategi harjade päikese. Oli

küllalt valge, et näha peensusis neid teineteise põimunuid.

Naine oli noor, väga noor. Ja mees — vaevalt täisealine. Nad toetusid teineteisele, kumbki asetanud käe ümber teise.

Naine vaatas alla lõpmatusse vee-reviale lauskele madalmale, vaatas vaikivatele lõhestunud rahnudele, kujundeile, mis vägevate kümneharuliste nõeltena püüdsid küünitada teda põlvedest haarama, mis laiade hiigljõu kehastistena meelitasid teda hüppama oma pragunenud rüppe. Kummaliselt õnnestava jubedustundega nautis ta neid vaateid. Ning nagu seesmsielt mingit kaitset vajades surus end mehe ligi.

Agas mees vaatas kaugele üle mägedele päikese poole, — sinna, kust tulid soojad värvid, kust voogas nukrust tekitav pehme valgus, mis embas valgeid lumiseid igatsuste templeid. Ja peene vaistuga tajudes oma valuliste igatsuste ühinemise hetke kaaslase omadega, silitas tänutundes oma sõrmede all kurduvat sooja rinda.

Keskhommikusse oli päike jõudnud tõusta, kui nad laskusid oma elamuste rahnult. Lumel ootasid neid vanad kaaslased — kepid, mis viinud neid üle paljudest rasketest kohtadest, ja seljakotid. Söödi veidi ning istuti. Siis vilksatas all rajakesel kuueliikmeline karavan. Nad jälgisid selle liikumist üle gletšeripõhjade. Nähtavusest võis otsustada, et karavan pidi varsti jõudma kaljukrooni alla.

Seda ronimist ei tahtnud nad näha. Valmistuti minekule. Lahkumistervitu-

seks naersid nad mägedele, viipasid keppidega tipukivile. Siis algas laskumine.

Alla viis neid teine tee. See, mida mööda nad olid tõusnud, oleks liiga järsk olnud laskumiseks. Nüüd pidid nad liikuma valgel vetest libedaks uhutud kivil, millel lootusetult libisesid saapad ja mida mööda sai allapoole vaid roomamisi, kehaga toetudes kivile. See oli raske ja väsitav. Kuid vähem kui tunniga jõudsid nad siiski kaljujärsandiku alla, viimaste koreda-te lumesiilude vahele.

Nüüd olid nad mäe teisel küljel. Avanes jälle uusi vaateid. Siiski — nüüd olid nad kahjuks reaalm maailmas, higisel ja väsitaval mäeteel. Ühes kõrgtipuga oli ka kadunud avarus ja rippumatus tunne.

Tee viis aeglaselt ümber kaljude, kivide vahelt vääneldes nende endise raja poole. Kumbki käis vaikides, tegeldes oma mõtetega. Mõlkusid meeles kauged tipud, tundmatud ja võimalvad. Imbusid mälestusse endised harjad, kunagised päikesetõusud. Ei jäänud möödumata ka punane, kaosesse langev ketas — ja karstiinsed kivilossid selle ümber. Võttis võimust hell, tuikav lahkumisvalu.

Ülevallt mäelt kostis karje. Venitatud, murdunud. Lähema kaljuserva all otsisid nad varju. Agas kivi ei tulnud.

Ja jälle jätkus teekond, — vaikiv, märgatav vaid raudotsaga keppide kõlksudest vastu kivipõhja ja rasketes saabaste kobinast.

August, 1937.

Isamaa

Kasvab mu läbi puu — ajand
võrseid väänduvaid;
olnud kuus liibund juur — rajat
esihõime
pürgides kodu,
turvales kodu
saalusvõime;
varjest hääbuvaist
loidet tüvi,
loidet leek.
Mõttehõõg — võlusõõr, raskund
sünnimaa mullast.
Püiring mu, tootelu, laskund,
määrat kust tulla
sünni mu tüvel.
Naaseb miks süve
vaim,
sünkoobiks miks raskund ta viis,
aim
miks aheldet mulda, pääs kus siis?
Tallult varise savi,
hülga, juurdud kus,
muld!
Toitmast lakka sa tuld
koldes savises sust
Vaba vabana valik,
naas oma maale sul uus.
Ase mullas enam ei mu,
sirnan
maad lennult ma oma,
rajat kaljule koda.
Kodu vabaduskiirgav,
uute silmade näht,
kütke sidumatu läht!
Kirgastund astme
isamaa vastne.

Kunsti olemus

Kunstiline looming johtub kolmest motiivist, mis on omased igale kunstnikule ning mille kompleksina esineb iga kunstiline looming.

Kõigepäält peab kunstnikku valdama mingi elamus. See elamus tekitab kunstnikus tungi seda elamust väljendada ning lõpuks oma elamust kujundada jäädavaks kunstiteoseks.

Kui tahame selgusele jõuda kunsti olemuse suhtes, on kasulik peatuda natuke lähemalt kõigi nende kolme motiivi (elamus-, väljendus- ja kujundamismotiivi) juures, et siis määrata kindlaks, missugune neist kolmest motiivist on kõige iseloomustavam kunstile ja missugune neist kõige rohkem eraldab kunstnikku mitte-kunstnikust.

Kunstiline looming algab kunstnikku valland elamusega. Selle elamuse põhjustajaks on tavaliselt mingi väline meeltele mõjuv ärritus. Sest ei tule muidugi mitte nii aru saada, et kui kunstnik näeb mõnd harukordselt huvitavat maastikku, mis tekitab tas elamuse, et siis kunstnik selle elamuse mõjul kujutab oma teoses just seda maastikku. Elamus võib olla põhjustajaks hoopis mõne teise ainestikuga kunstiteose loomiseks, kui elamust tekitab ärritus.

Kuid elamuse tekitajaks ei tarvitse alati olla mõni väline ärritus. Selleks võib olla ka mõni abstraktne idee või probleem.

Niisugusel juhul kaldutakse sageli arvama, et kunstilise loomingu lähtekohaks ei tarvitse olla mingi konkreetne elamus. Jah, pääliskaudsel vaatlusel võib see tõesti nii paista. Kuid asjasse süvenemisel näeme, et ükski idee ega probleem ei saa olla kunstilise loomingu lähtekohaks, ilma et ta tekitaks kunstnikus elamuse.

Kui kunstnik mõnesugustel põhjustel (näit. tellija soovil) on võtnud oma teose lähtekohaks mõne idee, mis pole tas tekitand mingit elamust, siis me kohe tunneme, et looja ja teose vahel puudub lähem kontakt ega saa niisugust teost nautida, sest me ei usu seda.

Olgugi et elamusmotiiv on iga kunstilise loomingu lähtekohaks, ei saa me teda siiski pidada kunstilise loomingu põhilisimaks tunnuseks ning iseloomustavaimaks kunstikule teiste motiivide seast, sest ta esineb igal inimesel. Igal inimesel võib tekkida elamus, nähes mõnd kaunist maastikku. Samuti võib iga inimene lasta ennast vallutada mõnest ideest. Tõsi küll, kunstnikul tekib ehk sageli mõnest tavalisele inimesele õige väikesena näivast ärritusest suur elamus, mis võib saada surematu kunstiteose põhjustajaks. Kunstnik suudab ehk kõike puhtinimlikku sügavamalt läbi elada, kuid see elamuse intensiivsus on ka kõik, milles avaldub elamusmotiivi esinemise erinevus kunstniku ja mitte-kunstniku vahel. Kuid seegi erinevus võib sageli puududa.

Kui kunstnikku on valland mingi elamus, siis tal tekib tung läbielatut väljendada. Olgugi et väljendustung on üks kunstilise loomingu päämotiive, ei saa siiski leppida definitiooniga mida sageli antakse: „Kunst on väljendus“.

Elamuse väljendustungis pole midagi eriti kunstnikku iseloomustavat. See on üldinimlik nähtus ning avaldub igal inimesel. Sageli leiame inimesi, kelle tunnete väljendamine on õige elav, kuid kes ometi ei ole mingi kunstnik.

Ilma väljendustungita pole küll ükski kunstiteos mõeldav, kuid väljendustungis eneses puudub veel pal-

ju, et saada kunstiks. Tundeväljendus ise ei loo veel mingisuguseid kunstiteoseid, ta kaob kohe, kui on lõppend meid valland elamus.

Teine tähtis tunnus, miks me ei saa väljendusmotivi pidada kunsti olemuseks, on tema elementaarne tendents vormituseks. Mida intensiivsem on meid valland elamus, seda vormitumaks muutub väljendus. Nii näeme laulu muutumist ekstaasis karjumiseks, kus ei hoolita üldse enam laulu esialgsest kindlast vormist. Või kui toome veel elulähedasema näite vihasest inimesest, siis meenutades teda vihast otse röökimas, millel pole kõige vähematki sarnasust ta loomuliku häälega, siis kaotame vist küll iga-suguse kahtluse väljendusmotiivi vormituses. Kunst on aga just püüd korrapärase vormi poole.

Alles siis võime kõnelda kunstilistest loomingust, kui kunstniku sise-mise elamuse väljendustung omandab kindla vormi. See tung — suruda oma elamus kindlasse vormi ning kujundada jäädavaks kunstiteoseks ongi see kunstnikku iseloomustav omadus, mida otsisime, et määratella kunsti olemust.

Iga inimene elab üle elamusi ning väljendab neid mõne ebamäärase, vormitu väljendusega. Kunstnik aga ei lepi sellega. Ta tahab jäädavalt fikseerida oma elamust kindlas vormis nii, et kunstiteose nautijal võiks tekkida uuesti algupärane elamus.

Nagu juba eespool nägime, on kunst püüd kindla vormi järele, mida ei saavutata aga mitte oma elamuste vabade väljendustega, vaid just nende piiramisega.

Nii näeme, et väljendusmotiiv, mida sageli peetakse kunsti iseloomustavaks motiiviks, on hoopis täiesti vastupidine tõelisele kunstilisele motiivile — kujundamise vormimotiivile. Täiesti vaba väljendus takistab alati tõelise kindlavormilise kunstiteose sündi. Palju tuleb kunstnikul oma väljendustungi piirata, enne kui sünnib kunstiteos.

Piiravate teguritena tuleb kõige-päält arvestada töötamist ühe teatud kunsti vahenditega, kinni pidamist teatud kunstivormist ning lõpuks ka üksikuid kunstiliike. Sest selgub täieline õigustamatus leida väljendusmotiivis kunsti olemust. Sellele kunsti olemuse väärmõistele on rajatud mitmed kunstivoolud (futurism, ekspressionism) ning saavutused neis kunstivooludes tõestavad kõige paremini oma väära alust.

Ma ei taha sugugi alahinnata väljendustungi tähtsust. Ta on kahtlemata üheks kunstilise loomingu kaasteguriks, ilma milleta pole mõeldav ükski kunstiline looming, kuid see, mis teeb elamusest kunstiteose, on väljendustungi piiramine kunstilise vormi püüuga, mis tekib kunstnikku valland elamuse väljendamise püüust suruda elamus kindlasse vormi püsiva kunstiteosena.

Luuletaja hing

Kas otsis ta tões olematut tõe või inimajus kord kummitanud õigluse mõistet? Mida otsis ta? Tuli kui ebaäärane ilmutis ümbritsevast pimedusest, kasvavast kurjusest ja kadedusest. Aga ta tuli, et kaduda uuesti hingeldades, murtuna, silmis vastuhelkiva hämaruse tumm kaja. Ta tuli tulevikust, et eksida minevikku, selg küürus, pää õlgade vahel. Ta jäi seisma hämaruse ja pimeduse piirile, et koguda mõtteid, vaadata korraks selja taha. Kuis sarnanes varjuga ta nägu, kuis piinatud mõttega terve ta kõverdunud keha. Juuksed salguna piirasid udust teravalt eraldunud pääd haiglaste silmadega tulvil varjatud igatsusi ja kaugeid kiiri. Ta seisis ja mõtles, mõtles kaua vahetpidamatult, mispärast ta seisis, ees elavad pettumused, taga surnud unisused. Ta oli otsinud tõe teaduse suletud väravate juurdest, oli otsinud igalt poolt, uurinud pimeduses peituvaid jõude — asjatult. Ta otsis ja väsis, unustas tõe ja elu — temast sai luuletaja.

Nüüd, kus ümber avardus tähisteta tühjus ja valguse varjud roomasid oleviku radadel, ta otsis teed vaimu suuruse poole. Sipleva jalutu tombuna kerkis hingevaakuv idee, kerkis korraks ainult, välgatas — luua midagi suurt. Ta tõttas pooljoostes käed kramplikult rusikas, komistas konarlikul teel, möödus päevist ja nädalaist, ruttas, et jõuda suure kunsti ema juurde. Nägi eemalt, kuis muutusid helgemaiks päevad, valgemaiks ööd. Nägi veel haljust, tundis soojust, kuulis mõtete vaba lendu. Ja ime, ta leidis mõtteid sisaldavaid mõtteid.

„Kuule mu südame helisevat tiksust, sa südame laulu innukas kuulaja! Olen surelikuna teel surematuse poole, kustumata kuulsuse paistusesse!“ ta hüüdis: „kuula ja mõista kohut! Las

räägib mu süda maailma aust ja ilust, las pajatab suurusest ja vägevusest!“

Kostis hää: „Kõik kaduv on ja tühi!“

„Oh lase mind rääkida igavesest truudusest, kustumatust armastusest! Kõigest, mis püha on inimesele! Inimese elust!“

Hääl uuesti: „Sa otsi paremat!“

Luuletaja jäi mõttesse. Kas ei ütelnud ta kõik? Kas on veel midagi selleks, et saada surematuks? Seda ta otsis, oli otsinud ammu. Teadis, et ei leia, kuid otsis siiski.

„Aa, tuleb rääkida saladusist, mis piinavad inimesi andmata rahu päeval ja öösel. Tuleb anda inimestele elu mõtte, et nad teaksid milleks elavad, vaevlevad, surevad. Kas kirjeldada saabuvat koitu mägedes, lumepiiri punavat hiilgust? Imestada maru muutuvaid tujusid, tema ilu ja koledust? Ja meri! Kas ei saa surematuks juba nähes merd? Kuuldes? Tundes? Kirjeldada kogu loodust, täis saladusi ja seadusi, karmust ja võlu!“

Kuid jälle kõlas hää: „Kõik asjata!“

Kadusid haiglase illusioonina kujutletud pettekujud, valitses jälle tühjus ja pimedus. Nii nagu ennegi... Murtuna pettumusest luuletaja toetus külmadele kividele, kaetud aastasadade rõskuse ja kannatusega, tuhandete surematusega. Laskus ununeva inimesena surematuse kividele... Sammeldanud troostitust nukrusest võrsus ahastav nõutus: „Mis pean ma tegema? Vasta, surematu hing, kõdunevas kehas! Kuis saaks mu keha sinu võrdseks? Vasta!“

Jatkus tihe vaikus luuletaja nuuksete vaheaegadel. Vaikis hing, vaid irvitas.

„Mu hing, sa püüad lennata kui tiivuta lind! Kuhu juhid sa mind minu eksiteedel? Saadad sa mulle abi, kui ma ei suuda leida väljapääsu närbuvast

elust surematusele. Ei, ma tean! Sa irvitad ja tunned kahjurõõmu. Naerad minu nutu üle, südameetu hing. Ringi oled mind talutanud alguse ja lõputa umbradadel. Siin nüüd ma olen kurbuse ja meeletuse vahel. Kuhu ma langen? Aa, sa naerad jälle... Mis ootab mind, petetut, kadunut, aegade armutuses? Ütle kordki veel, hing! Ütle valesti, kui tahad, aga ütle ometi!

Sa naerad... Kaua pean kannatama su tujusid? Pean igavesti vaevlema su vastuolude küüsis? Hing, sa oled süüdi, et otsin asjata. Eil! Iialgi enam ei valitse sa mu üle oma kahepaiksuse ja julma tuimusega. Nüüd olen mina peremees oma tegudes, ootustes, püüetes.“

Ta hävitas hinge ja sai surematuks inimeste silmis.

O. MIKIVER:

Talv.

ILMAR LAABAN.

Meander.

Sfääres surut umbunuis
meandriks sihituks elu,
Ego pimestet leluks
altarleegi tummunud õis.

Sirgub matk kui maine, kaob
meander, käänak kui murdub:
kuhu, kuhu küll vaod
suunat vallandunu kurrust?

Tühja kaashingist, õhust vaid ruumi,
eetrist jäisest vaid täidet vakuumi...
Meandri kord sa suled,
kord pettes maiste ulme.

Hero otsinguil upub Leander,
hõngus surmade lammub su Ego —
la vida es sueno —
saand sirgeks siis meander!

Kuningas Lumi

uningas Lumi oli juba minu lapsepõlves kuningas üle kõige, ainuke kuningas, keda tundsin rohkem kui nimepidi, keda tundsin isiklikult, ainuke, kelle riiki mul oli võimalik tõsta jalga. Muinasjuttude ja saaga

gade kuningad võivad ju olla küllalt hääd, nende üle ei maksa nina krimputada. Ainult et nemad ka parimal juhul on väga kauged, niihästi ajas kui ka ruumis. Inimene võib — kui tal on just kõrge lend — unistada kokkupuutumistest nendega. Kuningas Lumega aga on lugu teine; tema juurde, ükskõik millal ta ka maal on, võib minna otsekohe ja suruda kätt. Ja ta on maal vahel ligemale pool aastat, vahel küll ka vähem, aga igaüks saab aru, et on ometi suur vahe tema ja muinasjutu-kuningate vahel.

Kuningas Lumi oli juba tol korral, millal ma teda tundma õppisin, vanahärra. Aga õieti ei ole keegi kindlaks teinud tema vanadust ja päritolu. On kaunis raske asi usutella selliseid kõrgeid härrasid, ja kuigi seda julgetaks, ei saada igakord vastust. Algul mina kahtlustasin, et ta on pärit Lapimaalt. Temas oli midagi nõidust, niipalju oli kindel. Hiljem sain selle kohta kinnituse, lugedes tarkade meeste raamatuid, ja ühtlasi sain ka selgituse, et tema riik on igivana institutsioon, vist küll vanim meie maakeral, ja et tema valitsuse algus kaob halli paganusaega, kaugemale tagasi kui raamatud ja inimesed, jah, kui isegi muinaslood seda suudavad mäletada.

Kuningas Lumi oli — või ütlemis praegu — on tujukas härra, nii nagu

see ainult sobib sellisele vägevale isikule. Ta on väga heitlik ja teda ei saa kunagi õieti arvestada. Seda ei panda aga talle pahaks ja mis olekski sellest kasu. — Just vastupidi: see on midagi äärmiselt kuninglikku, head, et kunagi ei teata, mida ta nüüd teeb. Tema järsud üllatused, — need on kõigest paremad. Varasügisel pole ta just teretunud külaline, kui ta äkki ilmub. Kuid siiski on siis igaühe hääles tahtmatu elevus, millega teatatakse: „Täna öösel sadas lund!“ Nendel tema niioelda peaaegu suvistel külaskäikudel leitakse harva võimalust teretada teda. Ta on juba jälle koju tagasi pöördunud, enne kui ärgatakse: on taandunud oma jäätanud suvelossi ja asulasse põhjanaba juures. Ainult varjulised kohad valendavad rõõmsasti ja säravalt pärast tema kiiret külastust, tunnistades, et tema oli öösel olnud lähedal, oli käinud vaatamas oma riiki, oli veendunud, et keegi polnud ära lipanud selle aja sees, kui tema ära oli. Ja et suvi, tema põline vaenlane, seegikord veel polnud igaveseks asunud elama siia. Jah, see on troostlik külaskäik! Nüüd teatakse, millest rõõmustuda, teatakse, et kuningas Lumi pole enam kaugel.

Aga alles hilissügisel asub majasteet armulikult elama meie väljadele ja paneb tõsiselt maksma oma õigused. Kuidas ja mis kellaajal ta tuleb, sõltub täiesti tema huumorist, ja see, nagu öeldud, on väga vahelduv. Vahel tuleb ta päeval päikesepaistega, või õigemini: tema eeljooksjad kerkivad esile, agarasti laotades tema jalgade ette pimestavalt valgeid vaipu, mida mööda ta edasi liigub. Need pimestavalt valged, udusulgised vaibad! Aga võib ka juhtuda, et ta täie võimuga tormab kohale keset ööd, mille pilkane pimedus kuidagi ei ta-

kista tema edasiliikumist. Siis lamatakse ärkvel ja kuulatakse teda mürravat väljas. Kuulatakse, kuidas ta kihutab oma teenreid — torme, kuidas ta võitluse- ning rõõmuhoos valutab maad. Tuntakse, kuidas ta kõik muudab kuninglikult külmaks ja elamiskibedaks, nagu tal seda just vaja on, et tunda ennast kodus. Siis võib minna tema juurde välja ja öel-

da: „Ah, sa oled juba jälle siin, Kuningas Lumi?!“ Ta ei saa valesti aru sõnadest — seda ei juhtu suure hääraga kunagi — ja ta kas seisab vabusi ja särab küsijale oma hiilguses vastu või naerab oma rõõmsat naeru ja mähib inimese lõbusasti oma udu-sulgesse embusse. See on tõesti ehtne kuningas!

KAAREL RIITSALU

Kino vaimsete väärtuste kandjana

Mõningaid vastuväiteid Ilmar Laabani essele „Kino vaimsete väärtuste kandjana“

„Realisti“ 6. s nr. 15 avaldati J. Laabani arutlus filmi väärtustest, „Kino vaimsete väärtuste kandjana“. Artiklis käsitas Laaban kino ja teatri tehnilisi erinevusi ja jõudis lõpuks puhtvaimlisele otsusele, et kino ei suuda kunagi anda seda, mida on andnud lava, ja et ta peab heitma endast kõik pretensioonid, mille algupära tuleb otsida teatri või kirjanduse valdkonnast.

Kogu arutlus baseerub ühekülgsest filmi väikesel tehnilisel puudusel — optiliste aistingute petmisel, mis esinevat filmis, teatris aga mitte.

Uurime asja pisut füüsiliselt: hea küll, pilt linal on tõelikkuse ebakujutis, aga — mis kujutise saame siis, kui vaatleme lavapilti läbi binokli? — Vist samuti ebakujutise (vt. Lang ja Erleermann — Füüsika. Hääli ja valgus.)! Ehk peeglist vaadates?

Kaks viimast kujutist on küll reljeefsed ja värvilised, aga ka linapilt on varsti 100% liselt plastiline ja värviline.

Miks ei rahulda Laabanit linapilt, küll aga läbi teatribinokli vaadatud tragöödia? Tõenäolikkult on siin põhjuseks lihtsalt teadmine (või mõne asjaolu mitteteadmine?), teadmine, et lavaval mängijad on ikka tingimata „luust

ja lihast“. Kui aga tõsine kunstinautis ja vaatab filmi, kas pole kõige loomulikum, et ta, süvenedes mängu ja muusikasse, unustab et ta ees on vaid lina, unustab et ta istub kinos, unustab kõik segava ja ülearuse, elades kaasa vaid filmile?

See oleks vast kõige loomulikum. Aga võibolla elab Laabani see ürginstinkt, see vaistlik kartus iga tehnika saavutuse ees, see kartus, mis valdab vahest daami, kes esimest korda laseb teha endale elektrilokke?

Võibolla see segab Laabani filmi jälgimisel.

Kogu seda osa tema arutlusest võib võrrelda väitega, et heliplaadilt või raadiost kuulnud muusikapala on hoopis midagi muud, kui originaalne pala, et raadiomuusika ärgu evigu üldse neid sugemeid ega pretensioone, mille algupära tuleb otsida muusika valdkonnast.

Kuigi Laaban alul ütleb, et kui tahame kino üle midagi öelda, siis ärge me vaadeldagem mitte filme, vaid filmi, kui niisugust (minu sõnarendus. K. R.), siis hiljem siiski väidab ta, et filmisündumustik ei tundvat

probleemi, et miljööd arendatavat teose selguse arvel. Sellise arvamuse võib Laabangi ainult siis omandada, kui ta, vastumõnades, asub üksikute filmide vaatlusele.

Ja kuigi see probleemipuuduse viga filmi juures on praegu ka võrdlemisi üldine, siis ometi kuulub ta ainult senise repertuaari, mitte aga filmi kui nüüsguse juurde.

Seega langeb ära ka väide, et film, pannes päärõhku miljööle, ei saa ega tohi evida midagi kirjanduslikku. Film on arenenum lavakunsti eriharu ja vajab oma spetsiaalset käsikirja, mis erineb tublisti küll tavalisest luule või proosateosest, aga eks draamagi erineb romaanist või sonetist õige tublisti oma vormi poolest, jäädes aga siiski kirjandusteoseks. On teada, et näidendi käsikiri määrab ta kirjandusliku osa (mittekirjanduslik osa: miimika, liigutused jne.), nii filmigi juures: kirjanduslik osa filmis määratakse käsikirjaga.

Ja nagu pole mõeldav film ilma käsikirjata, pole ka mõeldav film ilma kirjanduslike sugemeteta.

Mis eraldab filmi näitekunsti tooteist, on tema suurem ainevaliku ala, suurem ruum, ja suurem võimalus arendada tausta ja tegevuse ühtlust, aga mitte mingi „optilisaistiline illusioon“ või probleemi mitmesugune käsitlemine.

Kuna arutlus toetub nõrkadele jalgadele, siis järeldusedki ei tohi olla väga tugevad.

Kui me asuksime autori õpetuse järgi filmi dialoogi peaaegu täielikule meevimisele ja kindla faabula lammutamisele, mis jääks siis filmist järele? Üksikud katkelised, anakoluudilised laused, karjatused; vahest igavene tapmine ja tagaajamine, hammastekiristamised? Või õrnad stseenid?

Ei, sellist filmi meie ei taha! Siis maani on filmi üheks tõmbavamaks küljeks olnud sädelev dialoog (võib olla mõne jaoks liiga sädelev?) ja hästilahendatud probleem, mida edasi arendades on filmil oma teiste paremuste kaasabil võimalus ettegi jõuda teatrist...

Ja mis puutub kino muutumisse masside labasuse orjaks, siis võib öelda, et seda oli ta varem palju rohkem, ka siin käib ta evolutsiooni teed, nagu seda on teinud ka teater (võrreldgem praegust teatrit Shakespeare'i aegse teatriga!).

Aga siiski, kogu loos leidub nõrkade väidete kõrval ka mitu hääd ideed, nagu joonistat filmi rakendamise küsimus jt.

Üldiselt tundub, et meie arvustuste ja artiklike autorid kirjutavad omi töid ettevalmistamatult. Arvustus kui selline, ei ole mitte (vähemalt ei tohi olla!) inspiratsiooni tulemus, vaid uurimuse, töö resultaat. Inspiratsioon aga, tema kõlbab vaid luuletuste ja ilukirjandusliku proosa juurde, aga säälg ei tee paljas inspiratsioon ja kerged fraasid üksi midagi!

OTTO STEINBERG

Ühe koomilise tragöödia uuslavastus

Tegevus toimub üsna tavalises klassiruumis teisäl korral, uksele on silt — 5-r, sees rühib sinise paberi poole tervelt 42 teadusjüngrit.

Ülemaks fõhureriks on hõrra, kes tõi pesapalli Eestisse ja kelle teeneks on, et Reaalkool on alati olnud võiduka-

kas. Hõrra aga on selle-est väga nõudlik: kas tead, ilma õle-hobuse-hõppamiseta ta ei lase kedagi kooli lõpetada.

Tema tõieõiguslikuks volinikuks klassis on priimus Valli. Muidu tagasihoidlik noormees, aga siis ei suu-

da teda keegi pidada, kui ta näeb mustvalget ruudustikku võimõnda uut margiseeriat. Primuse paremaks käeks on ametisse säetud O t u, tege-lane spordiringis ja kirjandusringis, toksib palli ja kraadib Rimmelga meelehääks linooli. Muidu on tema eriülesandeks olla klassi esindajaks kirjatöödesse puutuvais küsimisis, mis nõuab täpset traditsioonest kin-nipidamist esinemises. Tegelikeks klassile vastutuleku muretsejaiks on aga pinginaabrid J o t a ja J a a k, esi-mene oma diplomaatliku väljendumi-sega ning retoorikaga, teine lihtsalt oma juuresoleku maagilise mõjuga. Jota on muidu igapidi sile noormees — usin tantsumees, mängib nahkkera (saatuse nõökimise tulemusena on ta mõlemas „kamandas“ vaid esimene re-serv) ja on liige NMKÜ-s, ÜENÜ Kehra osakonnas, ÜENÜ Kodusoo osakonnas, Anija spordiseltsis „Lai-ne“ ja kaitseliidus, pääle nende veel Eesti Vabatahtliku Tuletõrje korpuse Harjumaa brigaadi Raasiku divisjoni Anija kompani teise rühma esimese salga pritsumees. Juba pikemat aega vahetab perioodset maailmavaadet (blond küll, aga kas rohelise või pu-nase mütsiga?..).

Suuremaid palliliigutajaid on veel M ü ü r, vanahärra M ö i r a ja O t s. See viimane mees on võtnud endale harjumuseks lõbustada klassi (kuulda-vuspiirkonna ulatuses) mahlakate „va-heütlemistega“. Praegu kaupleb oma saksa keele ühele plussi lisaks. Sääl-samas kandis istub ka Uuno K o r e l l, kes tänavu on päris vaikseks noorme-heks hakand, kuna klassil sel aastal enam ühe endise realistiga (Lurichi andekamaid õpilasi) vahekordi pole.

Kes arvab, et Mõira-Djädka-Bar-barossa on klassi senioriks, see eksib rängasti. On olemas veel üks vanem vanahärra, Laura-L a i d r e. Räägi-takse, et ta avaldanuvat soovi enda vabastamiseks kooliskäimisest esmas-päeviti.

„Nimi kohustab“, arvas E r k a ja õppis ujuma, sest kunagi olevat paar Ernesaksa olnud päris hääd ujujad.

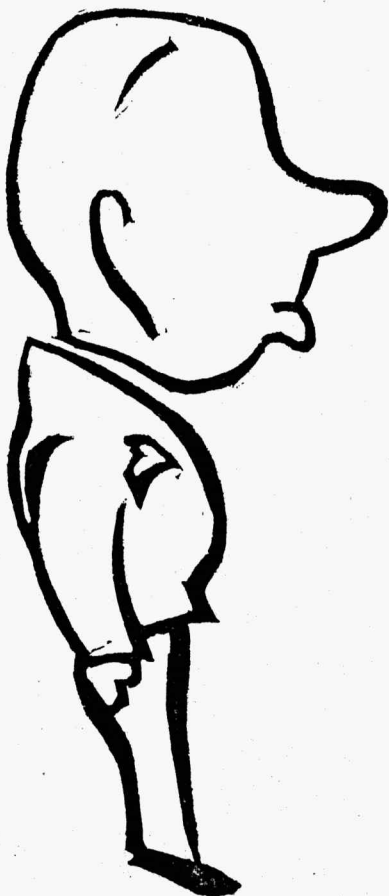
Sama ala mees on ka T o i, kelle mo-raalseks toeks treeningul olevat keegi neiu H. Pääle käsipallimängijate ja ujujate on klassis sportlasi ka teis-telt aladelt. V a l m a ja T o p s i k (kui kunagi meheks sirgub, siis saab K a u s i k s) puhuvad teineteisele tuult alla ja ütlevad, et seda nimeta-takse purilennuks. Aga lennuringile tuult sisse puhutud ei saa. Siis veel tuntud mailer E l b a c h, kes „mitte-meeldiva näoilme“ pärast on kõrdu-valt saand „distsipliinis ühe“.

„Kerese tegemine“ on suurmood. Tähtsamad tegijad on Ruts H u s s a r, F l o r, priimus V a l l i ja neit-silik noormees I t . . . , vabandust, K u l d m a. Nende hulka kuulub ka K i i r, kes elab printsibi järgi: „Kes võib Peepu sundida, kui Peep ei taha kõndida!“ Võtab vastu sangarlikult ning naeratavi huuli (s. t. irvitades) rängemadki saatuse löögid, nagu epistlid, kahed jne.

Tähelepanuväärivamaks kujuks klassis on kahtlemata keegi noormees keskmisest reast. Välimus igati lait-matu, riietus parimalt rätsepalt uusi-ma Londoni löike järgi. Räägitakse, olevat inglane, kuid monokli asemel kannab prille — jäme stiiliviga. Vä-ga talendikas õppur — harrastab ku-jutavat kunsti (kahjuks joonistab ai-nult uusimaid automodeleid, kuid sel-le eest väärrib esiletõstmist tema joo-nistuste stiil ning järjekindlus sellest kinnipidamises), mängib bridži, ten-nist, kindlasti ka polot ja kriketit ning on erakordsete võimetega poksija. Kurb küll, aga oma poksioskust ta ei saa enam klassile demonstreerida, sest tal on nüüd pääle prillide ka vastne kulduur (ta sai leerist lahti) vaja ära panna ning selle ajaga on vastane ammugi kadund. Pääle selle tunneb kõiki uusi ja vanu šlaagereid ja teab pääst vähemalt 140 autofirmat.

Tema (ja ka ühe meie kasvataja) parimaks fröindiks on J o r b e r t, õi-ge nimi olevat K i k a s. Fatalist nagu muhameedlane — tulgu mis tuleb; kui tulema peab, tuleb nangunii. Aga tavaliselt jääb tulemata, papa on di-

Nägusid koolist

rektor ja tema sõna maksab. Vahetevahel Jorbert tunneb huvi nõdrema soo vastu, kuigi huviobjekt kaunis tihti vaheldub. Kuid tal on ka suured teaduslikud huvid, eriti keemias. Seni on ta juba leiutand uutsorti dünaamiidi, mis omadusilt on sarnane magneesiumile; praegu on tal teoksil „tarkade kivi“ saamine C_2H_5OH -st.

Klassi esimene armastaja ja ka muidu aktiivne tegelane on Eller. Talle on püüdnud sekundeerida Valdoori, aga eriliselt nimetamisväärsimate tulemusteta. Viimane on aga ärksamaid seltskonnatuusi Raasiku eliidi hulgas. Pärast täisealiseks-hak-

kamist (kiriklikust seisukohast) ta korraldanuvat ühe seltskondliku ürituse, et mille tagatipp fotona mõnede „täadmist“ mööda jõudnuvat juba direktsoonini. Kuidagi ei saa mainimata jätta don Raimondo de Epoldo't, tantsuõpetajat riikliku diplomita. Klassi kurvastuseks on ta oma vuntsiharja maha kraapind, kuid võib sellegipoolest neiukesi, hõljudes parketil hurmavas tangorütmis.

Et asi ei veniks liiga pikale, lõpetame oma koomilise tragöödia käesoleva vaatuse selles lootuses, et see nimetamatajäänule just väga suurt meeleshärma ei valmista.

Toimetuse päevamärkmeid ja -muresid

Ajakirja toimetuse lõpuks jõudnud meelekirjanike kõrgele tasemele: oma vaimuloomingu ilmutamise puhul ta „on sunnitud“ võtma sõna seletusteks, vabandusteks jne.

Arvustajad pole novembrikuu „Realisti“ kallal oma töö veel teinud, või kui on, siis väga vaikselt: vist on nad kaotanud oma kuskilt hangitud märkmed. Või on nad kogemata vahetult tutvunud kritiseeritava numbriga.

Saagu siinkohal fikseeritud toimetuse higipisarad nii, nagu nad on reaalsuses ja novembri „Realisti“ veergudel.

Väärib meelde tuletamist O. K. ringide ülevaade. Mõned ringid protestivad, mõned õpilased nurisevad. Näiteringi juhatuse tungival palvel õien-dame, et ta siiski oma ülesannet kergelt võtnud pole.

Süütult kannatajaid on üle kooli leitud juba pool tosinat. On ju aga kõigile selge, et vähempüsivad asjad (näit. ringvaade) kauasel seismisel hapuks lähevad. Trükisäädustiku ja kooli kodukorra lahkel kaasabil unustas meie ammu valmistrükitud leht levimise, magas pitseeritud maha kõik

terminid, — koolipeogi. Ja kui ta siis tuli, oli ta kaotanud palju oma värskusest.

Ei saa vaikselt mööduda ka keele- ja trükivigadest, kuna nende eest me tänu ei võlgne üksnes trükikoja-le, vaid ka kogukale korektorite kaadri-le ja kaudselt tööde autoreilegi. Korektorid pole veel jõudnud tõusta mõne kaastöölise geniaalse mõttelennuni ega laskuda põhjani ta sügavaid probleeme väljendavate uus- ja võõrsõnade rägastikus. Aukartust tundmatu sõna kõikvõimaliku tähenduse vastu on nad jätnud esinema hulga „hiirandusi“, „alnanguid“ ja otsuseid „senine arengu põhjal“.

Mõned pärlid on aga korektoreile endilegi täiesti uudiseks. Nendeks on igasugused „tautund tegelased“, „õigs-lased hindajad“ ja teised kõrge amet-nimega härrad.

Üks, kes illustreeris linoolidega terve numbri, oli äärmiselt üllatunud, kui sisukorras äkki leidis endale olematute lõigetega kuulsaks saanud võistleja, kelle nimi päälegi figureeris esikohal.

Paljusid vaevab küsimus, miks ilmus „Realisti“ äkki paberisse mähituna. Neile kõigile siinkohal lehelevita-

jate traditsiooniline vastus: „Selleks, et sa majapidamise otstarbeiks ei kasutaks „Realisti“ enna st, vaid leiaksid rahuldust ta ümbrikust!“ Või teine, kuluhaarides sosistatav: „Noor ja väetike kuulub ikka mähkmeisse!“

Veel midagi torkab silma nov. „Realisti“ tött ja täpsust armastavaile realistidele: O. K. ringvaates pole kirjandusringi kõikide kultuuriliste ürituste loetelus sõnagagi mainitud vaidlusõhtut Tütarlaste Kommertsgümnaasiumis. Vist oli allajäämine tütarlaste sõnakunstile liiga täielik.

Kirjandusvõistluse väljakuulutamisest näikse õpilaskond õigesti aru saanud olevat: seda on võetud tavalise positiivse üleskutsena. Tööd muidugi on veel tulemata, — vist jäävadki tulemata, ja uusi ratsanikke pole leida peru Pegasuse selga.

Proosapõud igatahes võidutseb ja toimetajate kõrvaltöö, — õppimine koolis — on nendes oludes muidugi eriti viljakas.

Muide, toimetuse ise on klassiline pildike ohvrimeelsusest ja harmooniast. Ta tööjaotus on loogilise mõtle-

mise otsene tulemus. „Suuremad näd“ teevad suurema töö ja „väiksemad vennad“ — väiksema. Vahel juhtub aga nii, et suurest viisakusest ja tagasihoidlikkusest väiksemad vennad jätavad oma vähesegi töö suurte mate teha.

Nädal aega võis linnas näha kirjandusringi esimest kodanikku ja toimetuse pääliiget kuulutuste jahil. Ja nädala lõpul — tassimas trükikoja st kooli poole tohtuid „Realisti“ pakke. Vaimset tööd oli veel ju vähe tehtud ja tekkind lünk kaeti füüsilisega.

„Realisti“ majandusjuht istus muidugi sel ajal kodus ja võttis esitamata arveid kokku.

Lõpuks midagi nendele, kelle tööd jäid avaldamata „R.“ numbreis: harjutage hoolega, hästi läheb! (Siiski veel mitte nii hästi, et seda tuua avalikkuse ette).

Üldjoontes oleks see kõik, mida arutada novembri „Realisti“ üle.

Ja — midagi peavad ka härrad arvustajad tegema. Jätame neile filtroomiseks õpilaspublikut vähem huvitava osa — sisu.

RAOUL REMMELGAS

Muljeid koolipeolt

Õnneks on hakatud aru saada koolipidude tähtsusest õpilaste kunstiliste harrastuste demonstreerimisel laiemale publikule ning nii on hakatud koolipidude eeskavalisele küljele erilist rõhku panema.

Seda oli peetud silmas ka meie möödund koolipeo korraldamisel, mille eeskavalise osa sisustamine oli jäetud muusika- ja kirjandusringi ülesandeks.

Muusikalisi sooloettekandeid oli seekord üsna vähe. Soolonumbrite vähendamist meie saalis korraldatavail õhtuil tuleb kindlasti tervitada, sest saali akustika ei võimalda hästi

ettekannete nautimist, mis tuleb eriti ilmsiks sooloettekannete juures.

Esinejad täitsid oma ülesanded kõigiti korrektselt, esitades kahjuks ainult niisuguseid palasid, mida me neilt juba varem oleme kuulnud. Ksülofoni ei maksaks vist küll nii sagedasti võtta kavas; tal on rohkem akrobaatika kui muusika maiku juures. Orkestris võib teda küll väga edukalt kasutada, kuid soolopilliia ta ei rahulda. Ma ei taha muidugi midagi ette heita Jeetsile, kes täitis oma ülesande hästi, vaid kõnelen ksülofonist üldse.

Topeltkvartett pakkus oma esinemisega veel paremat kui eelmistel

esinemistel. Eriti kiitvalt mainiksin bassirühmi.

Orkester hr. Toominga juhatusel näitas hoolika töö tulemusena häädkoosmängu, esitades kuus pala, nendest kolm koos kooriga, milledest eriti meeldis Ketelby „Kloostriaias“ ja Ernesaksa populaarne „Hakkame, mehed, minema“.

Näitering tõi lavale Tammsaare-Särevi „Mauruse I järgu koolist“ IV pildi. Olgugi et see pilt ei ole ehk just parim näidendist, ei pea siiski täiel määral paika publiku nurin halvast valikust. Kõigepäält on see pilt õige vähe seotud näidendi üldise käiguga ning seepärast kujunes ta ka neile arusaadavaks, kes kogu näidendi sündmestikku ei tunne. Teine motiiv pildil valikul oli Indreku väike osa ses pildis, sest nagu asjaomaseist ringkonnist kuuldus, ei leitud Indreku osa täitjaks sobivat näitlejat. Arvestades neid asjaolusid, võib valikuga täiesti rahule jääda. Igatahes ei saaks küll kõnealla tulla mõnelt poolt kuuldud arvamus, nagu oleks näidend valitud õpetajate naeruvääristamiseks.

Õpilasingid elavad iga aasta alul üle teatava kriisi, mis seisneb ses, et lõppend õppeaastaga on lahkund koolist enamik ringi aktiivsemaid tegelasi ning kuna asendajaid ei suudeta nüpea leida, siis tekib loomulikult ringi töös väike seisak.

Nii oli lugu ka tänavuaastal näiteringiga.

Kõik möödunud aastased näitlejad olid koolist lahkund ning näidendi tegelastena figureerisid nüüd puha uued inimesed. Kahjuks olid need jälle valitud ainult abiturientide hulgast, mis põhjustab arvatavasti jälle niisamasuguse tööseisaku tuleva õppeaasta alul kui tänavu. Näiteringi juhatus peaks aegsasti hakkama sellele mõtlema, kuidas töö võiks tuleval aastal kohe alguses alata täie hooga. Selleks soovitaksin rakendada töhe ka nooremaid õpilasi.

Meie ei saa küll vahelduva koosseisuga asjaarmastajate näiteringilt

nõuda kuigi kunstipärast ning kõrgeklassilist mängu, kuid eelmised hästiõnnestunud esinemised lasksid ettekan-
de vaatlusele asuda teatava eelarvamusega. Ning peab ütleva, et näitlejad ei petnud me lootusi, vaid pakkusid meile nauditava õhtu.

Härra Mauruse oli antud H. Tohvri-
rile. Oma kuju ja mänguga ta suutis meile esitada veenva Mauruse, ainult ta hääli oli liig nooruslik, mis segas tunduvalt vana Mauruse kuju täielikku mõjulepääsemist.

Samuti liiga nooruslikuna, võiks isegi ütelda koolipoisilikuna tundus inspektor Ollino (Ein), kes ei suutnud mingit distantsi hoida õpetaja ja õpilase vahel. Mõnes teises osas oleks ta saavutand kindlasti paremaid tulemusi, sest ta loomulik näitleja and paistis ka selle halvasti esitatud kuju tagant välja.

Ploompuu tekitas oma huvitavalt esitatud Voitinskiga publikus rohkesti naerupuhanguid. Nimetaksin miinuse-
na ta mängu juures vaid väikest stiilist väljalangemist, hakates imiteerima ühe meie kooli õpetaja häält.

Voitinski joomasõbra Slopašovina rahuldab Mereküla täiesti.

Ankur esitas meile natuke karika-
tuurse Indreku.

Treumundi Jürkas ei olnud küll kuigi palju kojameest. Ta oli oma välimuselt rohkem koolmeistrilikum kui ükski näidendis esinev õpetaja.

Mauruse kooli õpilased (Hussar, Orgmets, Laidur) suutsid oma osad õige veenvalt esitada, millele arvata-
vasti mõjus suurelt kaasa ka nii lähedane ainestik ja miljö.

Peo lõpul, pärast meeoleukat tant-
su, kuulsime veel oma kooli džässorkestrit, kes üllatas hää koosmänguga ning kindla ja täpse rütmitungega. Jääb aga küsitavaks, kas on soovitav kooli parimate muusikute rakendamise niisugusesse ettevõttesse, mille muusika kui kunstiga suurt midagi ühist pole, koormates neid tööga, mis võivad neile takistuseks tulla nende tõeliste võimete arendamisel.

Ostke Olympia Komitee hoiumarke

Sellega omate väärtusliku pildikogu
ja kogute omale hoiusumma.

Nõudke selgitus - prospektel

K. K. Ü. „TÖÖKOOL“ Tallinn, Pärnu maantee 28.

Spordiäri

Resev-Resel

Kõik talvspordi
tarbed juba kohal
Hinnad väljaspool võistlust

Muusikariistade äri

„AKORD“

Pärnu maantee 28

Soodsaim ostukoht õpilasile ning

kooliorkestrile

Saadaval kõik muusikariistad